

דף שבועי

בס"ד

פרשת צו, תשפ"א, מספר 1412

המסרים החינוכיים מתורת העולה אליעזר דניאל יסלזון

כאן, אלא רק הפעילות הנדרשת כדי לאפשר את הקרבתו התמידית.

הרמת הדשן והוצאת הדשן

ראוי לציין שחכמים ראו בהרמת הדשן ובהוצאתו שני ציוויים נפרדים. הרמת הדשן (פס' ג) הייתה נעשית בכל בוקר, כשרק כמות קטנה ממנו הייתה מורמת ומונחת לצד המזבח. כמויות הדשן הגדולות הוצאו אל מחוץ למחנה מעת לעת, לפי הצורך (פס' ד).

חשיבותה של עולת התמיד

הציווי הראשון על הקרבת העולה בבוקר ובערב קיים בספר שמות בפרשת "תצוה". בניגוד לציווי הטכני המוגבל שבפרשתנו, הכתוב מייחס שם להקרבה התמידית של העולה השפעה עצומה על התועדותו של הקב"ה באוהל מועד המתקדש, על השראת שכנתו בתוך בני ישראל ועל ידיעת ה' ע"י בני ישראל:

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד. אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים... עֲלֵת תָּמִיד לְדַרְתֵּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֹנֵעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיךְ שָׁם. וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי. וְקִדְשָׁתִי אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת אֹהֶלן וְאֵת בְּנֵי אֶקְדַּשׁ לָכֶן לִי. וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים. וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר

תורת העולה – הציווי להקריב בבוקר ובערב פרשתנו פותחת בתורת העולה.¹ אהרון ובניו מצווים להקריב את עולת הערב (פס' ב) ואת עולת הבוקר (פס' ה):

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו... לא תכבה ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים.

מדובר כאן על שני הכבשים של עולת התמיד שהיו מוקרבים בבוקר ובערב, ו"עוטפים" למעשה את כל קורבנות היום. כדי לאפשר את ההקרבה היומית נדרשו הכוהנים לדאוג לניקוי המזבח משיירי הקורבנות שנשרפו עליו, ולדאוג לבעירה תמידית של אש המזבח (פס' ג-ו).

וְלִבֶּשׂ הַפֶּהן מִדּוּ בַד וּמִכְנָסֵי בַד יִלְבַּשׂ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֵת הַדָּשֵׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֵת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ... וְהוֹצִיא אֵת הַדָּשֵׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תוֹקֵד בּוֹ לֹא תִכָּבֶה וְבֵעֵר עָלֶיהָ הַפֶּהן עֲצִים בַּבֹּקֶר וְעֵרָף עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים. אֵשׁ תָּמִיד תוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶה.

קריאת הקטע בצורה שכזו מדגישה את אופיו הטכני.² החשיבות של הקורבן אינה מוזכרת

* אליעזר יסלזון הוא יו"ר הנהלת המכון הגבוה לתורה באוניברסיטת בר אילן.

1 פרשנים רבים עסקו בכפילות של ציווי הקורבנות בפרשת "ויקרא" ובפרשתנו. הדעה המקובלת היא שהציווי בפרשת "ויקרא" פונה בעיקר אל מי שמביא את הקורבן, ופרשתנו פונה בעיקר אל הכוהנים שעליהם מוטלת עבודת המשכן.

2 כך קראו את הפרשה הפרשנים הפשטנים כמו הרמב"ן והבכור שור. הוצאת הדשן נערכה בשני שלבים: הכוהן הלבוש בגדי כהונה הרים את הדשן ושמו אצל המזבח, והכוהן בבגדי חולין הוציא את הדשן אל מחוץ למחנה.

הסמוכה לה. מצאנו שני רמזים שכאלה הקרובים להערכתנו לפשוטו של מקרא, ומהם נוכל ללמוד מסר עקרוני בעבודת ה' המתמשכת והתמידית.

רמז א: עולת התמיד ואש התמיד

המילה "תמיד" היא מילה מנחה, המופיעה בציווי על העולה בפרשתנו, ובפרשת "תצוה" (שמ' כט:לח, מב):

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד... עֹלֹת תָּמִיד לְדַרְתֵּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם. ובפרשתנו, בפסוק האחרון המתייחס לאש התמיד: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תקבה" (וי' ו:ו).

רמז ב: הרמת הדשן והרמת האזכרה של המנחה

המילה "הרמה" היא מילה מנחה שנייה. בתום עניין העולה שבפרשתנו, מופיע הציווי להקריב מנחה. בשתי הפרשיות הכתוב משתמש בביטוי "הרמה", כדי לציין את ההקרבה היתרה. כך בהרמת הדשן מעל המזבח בפס' ג (שם): "וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ". וכך גם בהרמת הקומץ מהמנחה, בפס' ח: "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְקִמּוֹ מִסַּלֵּת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמְנָה וְאֵת כָּל הַלֶּבְנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָּהּ לָהּ".⁶

אורחות חיים ודרכי מוסר

לאחר שאיתרנו את שני הרמזים, ננסה ללמוד מהם את המסר המתייחס לחיינו כעבדי ה'.

ההקרבה המתמדת והצטברות הדשן

עולת התמיד ואש התמיד מסמלים את שאיפתו של עובד ה' לשוות את ה' לנגד עיניו תמיד, ולהביא להשראת השכינה, כפי שנזכר בפרשת "תצוה". העולה ואש התמיד מסמלים את ההקרבה וההתמדה, שהם הגורמים המרכזיים בעבודת ה'.⁷

6 בנוסף להשוואה המתבקשת מהשימוש בפועל "הרמה" בשתי הפרשיות הסמוכות, של הדשן ושל המנחה, מצינו שמשורר תהלים משווה בצורה מפורשת את אזכרתה של המנחה לדשן של העולה: "יִזְכֹּר כָּל מִנְחָתְךָ וְעוֹלֹתֶיךָ וְדִשְׁנָה סֵלָה" (תה' כ:ד).

7 לא בכדי פתח המחבר את ה"שולחן ערוך" בפסוק מתה' טז:ח "שְׂוִיתִי ה' לְנִגְדֵי תָמִיד כִּי מִימֵנִי בַל אָמוּט".

הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני א-להיהם (שמ' כט:לח-לט, מב-מו).

הסתיונותה של נ. לייבוביץ מהקריאה הטכנית

נחמה לייבוביץ דנה בפרשתנו בעיוניה,³ ומבקרת את קריאת הכתוב כרשימה של הנחיות טכניות בלבד. היא מצטטת את דבריו של בעל ספר החינוך, שאכן קורא כך את הפרשה,⁴ אך מסתייגת מגישתו:

ואולם ספק גדול אם התורה המקצרת כל כך בכל מה שאינו אלא נוהג טבעי ומובן מאליו, תאריך ותפרט עניין שלכאורה אינו אלא טכני בלבד, ותתן מצווה מיוחדת על החלפת הבגדים בשעת הוצאת הדשן... ולכן חיפשו פרשנים ודרשנים למצוא משמעות פנימית סמויה להוראות אלה, רמזים להורותנו אורחות חיים ודרכי מוסר.⁵

גישתה של נחמה מחייבת אותנו לחפש את אורחות החיים ודרכי המוסר העולים מהמשמעות הפנימית הסמויה של פרשתנו. על פניו נראה שהמשמעות הפנימית הסמויה של פרשתנו פותחת כאן פתח רחב ביותר ללימוד מגוון של אורחות חיים ומוסר, איש ככל אשר ידבנו לבו.

לימוד מסרים בדרך הקרובה לפשוטו של מקרא

כדי לדייק יותר בלימוד אורחות החיים ודרכי המוסר העולים מהפרשה, נסינו למצוא בה רמזים בסגנון הכתובים, מהיקש הפרשה לציווי התמיד שבפרשת "תצוה", ומהיקש פרשתנו לפרשת קורבן המנחה

3 עיונים חדשים בספר ויקרא, ירושלים תשמ"ו, עמ' 58.

4 ספר החינוך פרשת צו מצווה קל"א: "שיסיר הכהן הדשן בכל יום ויום מעל המזבח, משרשי מצוה זו, מה שכתבנו למעלה, להגדיל כבוד הבית ולהדרו בכל יכלתנו מן הטעם שאמרנו שם, ונוי הוא למזבח לפנות הדשן ממקום שראוי להדליק בו האש. ועוד שהאש דולק יפה כשאין תחתיו דשן".

5 נחמה מצטטת בעיוניה כמה פרשנים, שמהם היא לומדת מספר מסרים חינוכיים הנגזרים מהפרשה. המסר הנלמד מהחלפת הבגדים הוא החובה לעבוד את ה' בהידור, לעומת החובה להצטנע בפניו בכל הליכותינו. כמו כן, המסר העולה מתרומת הדשן הוא ההתייחסות לעבר וההכנה לעתיד בקיום המצוות.

עבודת הקודש המתנהלת במשכן חייבת ללמד אותנו, עבדי ה', כיצד לעבודו בשגרת חיינו. עבודת ה' מחייבת התמדה, כפי שאש המזבח בערה תמיד. תוצאות העשייה וההקרבה התמידיים במשכן הצטברו על תפוח המזבח, שהיווה עדות לעבודת ה' המסורה. אך מצב אידילי זה, של העבודה המתמדת והמצטברת, אינו יכול להימשך ללא גבול. התנאים הפיסיים של המזבח אינם מאפשרים זאת. גודלו של התפוח והרחבתו המתמדת מחייבים לפנותו אל מחוץ למשכן מעת לעת. בפרשתנו התורה מצווה שלא לפנות את התפוח ללא סיבה מספקת. יש להתחיל את הבוקר עם הרמה אקראית של חלק מהדשן, והנחתו ליד המזבח. ההרמה היומית הזו מתירה לפנות את תפוח הדשן אל מחוץ למזבח, כשגודלו מחייב זאת.

המסר העולה מכאן הוא שלא ניתן לעבוד את הקב"ה ללא הפסקה. במהלך חיינו הרגילים האדם חייב לעסוק גם בגשמי ולטפל בענייני חולין. מצוות העולה מלמדת אותנו שגם במשכן נהגו כך; השגרה הופסקה כשפינו את הדשן אל מחוץ למשכן, אבל מצוות העולה מלמדת גם שאת פינוי הדשן עשו מתוך מודעות של קדושה. פינוי הדשן נעשה רק לאחר שחלק אקראי ממנו הורם סמלית מדי יום. כך גם בחיינו. עבודה יומיומית קבועה ואקראית, שיש בה ממד של התמסרות ושל קדושה, הופכת למעשה את כל עבודת חיינו לעבודתו יתברך.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

ההקרבה המתמדת הזו גורמת להצטברות הדשן על המזבח. מכאן שהדשן התופח על המזבח מסמל את ההתמדה הנדרשת בעבודת ה'.⁸

הרמת הדשן מתירה את פינוי מהמזבח
הצטברות הדשן אינה יכולה להימשך ללא גבול. ההקרבה המתמדת של הקורבנות צוברת כמויות נוספות של דשן, ועולה הצורך לפנותו מהמזבח. נוצר כאן מתח פנימי בין הקדשת הדשן התופח כמסמל את ההתמדה הרצויה בעבודת ה', לבין הצורך לפנותו מעת לעת מעל המזבח ולהרחיקו ממעמדו המקודש. התרתו של המתח הפנימי הזה נעשית על ידי הרמת הדשן היומית, שהשוותה להרמת אזכרת המנחה שבפרשה הסמוכה.

הרמת הקומץ מהמנחה והרמת הדשן - אקראיות מקדשת ומתירה

הרמת האזכרה מהמנחה והקטרתה על המזבח שונה מהקטרת האימורים בקורבנות הבאים מהחי. בכל הקורבנות מן החי ידוע מראש איזה חלק מחלקי הבהמה יעלה על המזבח, איזה יימסר לכוהנים ואיזה חלק יינתן למביאי הקורבן. לעומת זאת הרמת האזכרה נעשית מתוך עיסת המנחה ההומוגנית. לא ידוע מראש מה יעלה על המזבח, ורק ההרמה האקראית של הקומץ, היא שהופכת דווקא קומץ זה לקדוש, והיא המתירה לכוהנים לאכול את שיירי המנחה.⁹ זהו בדיוק המצב בקשר להרמת הדשן. הדשן הוא התערובת ההומוגנית של שיירי הקורבנות שנשרפו על גבי המזבח. הרמת הדשן היומית היא המתירה לפנות את התפוח שהצטבר, כדי להכין את המזבח לקורבנות המחר.

המסרים החינוכיים

8 זו ערמת הדשן שבפניה שרו החוגגים סביב המזבח: "יופי לך מזבח", כמתואר במסכת תמיד כח ע"ב: "תפוח היה באמצע המזבח. פעמים שהיו עליו כשלוש מאות כור, וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח".

9 תהליך מקביל מצוי בהרמת התרומה הגדולה מהיבול החקלאי. גם כאן יבול הטבל אסור באכילה עד להרמה של התרומה והפרשתה. גם כאן היבול הומוגני, ורק קמצוץ מהיבול שנבחר אקראית מורם. שהרי חיטה אחת פוטרת את הכרי כולו. התרומה מועברת לכוהנים ומתירה לאכול את הטבל, שהפך על ידי ההרמה ליבול של חולין.